

Handläggare: Karin Mehliis
Region Innerstad
Tel: 08-508 262 63
Karin.mehliis@gfk.stockholm.se
Dnr: 04-680-3813

2004-11-24

Till
Gatu- och fastighetsnämnden

Bevarande- och Upprustningsplan för Rödabergen. Delgenomförandebeslut.

FÖRSLAG TILL BESLUT

1. Gatu- och fastighetsnämnden godkänner *Bevarande- och upprustningsplan för Rödabergen* och att den ska fungera som styrinstrument för utemiljön i Rödabergen.
2. Gatu- och fastighetsnämnden ger kontoret i uppdrag att genomföra upprustning etapp 1 i Rödabergen i enlighet med detta utlåtande.

Olle Zetterberg

Göran Gahm

Mats Fager

SAMMANFATTNING

Rödabergen är klassat som område av riksintresse för kulturminnesvården. Kontoret har tagit fram en Bevarande- och Upprustningsplan för Rödabergsområdets alla park- och gatumiljöer. Planen beskriver områdets historia, den befintliga situationen samt förhållningssätt inför framtiden. Planen är tänkt som ett styrinstrument vid alla förekommande arbeten i Rödabergen samt som program för kommande upprustningar. Stora delar av Rödabergen är i behov av upprustning. Vi har valt ut ett antal områden där behovet bedöms vara störst och föreslår en första upprustningsetapp under åren 2004 till 2007. Projektet är kostnadsberäknat till totalt 20 mnkr. Upprustning etapp 1 är kostnadsberäknad till 6 mnkr.

UTLÅTANDE

Bakgrund. Rödabergsområdets historia

Rödabergsområdet bebyggdes på 1920-talet efter en stadsplan gjord av Per Olov Hallman. Allt sedan 1860-talet hade Stockholms innerstad vuxit fram med utgångspunkt i Lindhagens stadsplan, med regelbundet gatunät och kringbyggda slutna kvarter. Rödabergen var länge en outnyttjad del av Stockholms malmar på grund av sin kuperade terräng. Med nya stadsplaneideal, hämtade främst från Tyskland och Österrike, kunde den kuperade terrängen äntligen utnyttjas. Den nya bebyggelsen grupperades kring centrala parkstråk som Solvändan, Rödbergsgatan och Rödabergsbrinken. Viktigt i stadsplanen var också att få stora, sammanhängande gårdar och parker. Gator och hus anpassades omsorgsfullt till terrängen och parker och gårdar placerades i bästa solförhållanden. Dittills hade fokus inom stadsplaneringen legat på frågor som rörde representativitet och estetik. Nu förflyttades intresset mot sociala och hygieniska frågor, trafikplanering och utemiljöns betydelse.

Karta över Rödabergen som visar vilka områden Bevarande- och Upprustningsplanen behandlar. I område av riksintresse för kulturmiljövården ingår även Torsgatans sträckning genom området samt S:t Eriksgatans och Karlbergsvägens gångbanor. Dessa har valts bort i detta arbete.

Analys

Röda Bergen är ett mycket välbevarat och karaktäristiskt bostadsområde från 1920-talet. Det är Hallmans bäst bevarade, sammanhängande område i Stockholm. Rödabergen är klassat som område av riksintresse för kulturminnesvården enligt Naturresurslagen 3 kap (NRL).

1989 tog Stadsbyggnadskontoret fram skriften *Röda Bergen – Miljöprogram för ett riksintressant område*. Där beskrivs historia kring tillkomst och utbyggnad av området samt byggnadernas särdrag och hur de ska behandlas för att stilen ska bevaras. Man nämner också utemiljön, som en mycket viktig del i 1920-talets stadsplanekomposition, men utan att gå in i detalj. En motsvarighet för stadens mark har länge efterfrågats, framför allt av fastighetsägare och boende i området. Kontoret har därför tagit fram en *Bevarande- och upprustningsplan för Röda Bergen*.

Utemiljön i Röda Bergen är i stora drag oförändrad sedan området anlades. Rödabergsområdet är idag i stort behov av upprustning. Parkerna är förvuxna och slitna efter många års bruk. Parkerna anlades i en tid då man använde och skötte parker på ett helt annat sätt än idag. De har därför varit mycket illa de senaste åren. Ursprungligt växtmaterial och andra för området karaktäristiska detaljer har slumpmässigt ersatts av modernare sorter. Gatumarken har lappats och lagats efter behov. Diverse tekniska installationer har tillförts gatumiljön utan anpassning till det värdefulla området. Ursprungliga rännstenar har försvunnit under nya lager av asfalt. Många gatuträd bör bytas ut inom en snar framtid då de är döende eller har svåra skador och snart blir farliga för allmänheten. Eftersom Rödabergen är ett område av riksintresse är det av största vikt att karaktären bevaras vid upprustning och andra förändringar.

Bevarande- och Upprustningsplanen

Bevarande- och Upprustningsplanen för Rödabergen beskriver det historiska utseendet och tankarna bakom den ursprungliga gestaltningen. Den beskriver också vad som måste bevaras och /eller återskapas för att Rödabergskaraktären inte ska förvanskas.

Planen är tänkt som ett styrinstrument vid alla förekommande arbeten i Rödabergsområdet likväl som programhandling vid upprustning av de olika delarna. För vissa delar kan ett fördjupat program behöva tas fram innan projektering och anläggning påbörjas.

Bevarande- och Upprustningsplanen finns att läsa i sin helhet på www.stockholm.se/gfk/aktuellaprojekt

Planen består av två delar

- Del 1. Parker - beskriver området och dess uppbyggnad samt viktiga bevarandvärda karaktärer i de olika parkerna. Vidare redovisas den befintliga situationen, förhållningssätt inför framtiden samt förslag till upprustning. Bland annat behandlas val av växtmaterial, möblering, lekredskap, särskilda skötselöreskrifter, murar och trappor. Tillgänglighetskrav

kontra bevarandevärden diskuteras. Mindre förändringar föreslås i vissa parker för att anpassa området till nutida krav och behov.

- Del 2. Gatumark - beskriver gaturummens historia och gatornas utformning (kantsten, rännsten, beläggning, rännदार, annan möblering som bänkar, cykelställ, skyltar, träd mm) den befintliga situationen, förhållningssätt samt ett förslag till beläggningsplan för området. I beläggningsplanen föreslås att bevara asfalt på trottoarerna och att återskapa gatornas rännstenar, vilka funnits längs alla gator i Rödabergen. Här föreslås också att bevara ursprungliga rännदार av granit.

Som bilagor till planen finns en tillgänglighetsinventering, en trädinventering samt ett belysningsprogram.

Samråd

Bevarande- och Upprustningsplanen har tagits fram i samarbete mellan alla kompetenser inom Gatu- och fastighetskontoret samt med representanter från Norrmalms stadsdelsförvaltning. Ett seminarium har hållits i ett tidigt skede dit alla remissinstanser och ett antal sakkunniga var inbjudna för diskussion kring förslagen.

I juni 2004 hölls ett samrådsmöte med information till boende och andra intresserade. Cirka 50 personer deltog. Många har därefter också lämnat synpunkter/önskemål via brev, mail och telefon.

Bevarande- och Upprustningsplanen har också sänts på remiss till Stadsbyggnadskontoret, Stadsmuseiförvaltningen, Norrmalms Stadsdelsförvaltning och Skönhetsrådet. De var alla mycket positiva till planen, se vidare bilaga 1, där alla synpunkter ställts samman.

Under november 2004 har planen reviderats med hänsyn tagen till inkomna synpunkter.

Mindre samråd med boende planeras att hållas för varje delområde innan projektering startar.

Konsekvenser

Bevarande- och Upprustningsplanen föreslår att gatornas gatstensrännदार ska återställas. Detta kan öka drift- och underhållskostnaderna något. Planen föreslår också att asfalt på gångbanorna behålls. Detta är billigare än att byta till plattor men leder till något större åtaganden för de ledningsdragande bolagen när de ska gräva i gatan.

Parkmarken ska hållas i samma enkla stil som hittills och drift- och underhållskostnaderna bör inte öka.

Stadens utemiljöprogram (riktlinjer för att skapa en tillgänglig och användbar utemiljö) har beaktats i arbetet och tillgodosetts i möjligaste mån. Men eftersom Rödabergen är ett område av riksintresse för kulturmiljövården enligt Naturresurslagen (NRL) har kontoret tvingats ta några avsteg från Utemiljöprogrammet. Alltför stora ingrepp skulle skada

den känsliga miljön . Planen föreskriver till exempel att behålla de ursprungliga rännalarna av röd granit på alla mindre gator, trots att de utgör ett hinder för många rörelsehindrade. Rännalarna, som på ett hantverksmässigt sätt är huggna i granit har mycket stor betydelse för helhetsintrycket i området. Längs huvudstråken kommer de dock att bytas ut mot den moderna, tillgängliga rännalsformen, för att underlätta längre promenader. Trappor och branta gångbanor kommer att kompletteras med räcken och ledstänger samt kontrastmarkeras. Räcken och ledstänger av äldre modell kommer att förbättras, så mycket det går utan att skada deras karaktär. Kantsten kommer att sänkas vid alla gångpassager.

I upprustat skick kan Rödabergen bli en turistattraktion och en stolthet för Stockholms Stad att visa upp som ett väl omhändertaget område av riksintresse för kulturmiljövården.

Förslag till upprustning etapp 1

Upprustningsbehovet inom Rödabergen varierar eftersom punktinsatser har gjorts under senare år. I förslaget till upprustning, etapp 1, har vi valt ut de mest eftersatta platserna. Övriga områden som bör rustas finns redovisade i bilaga 2.

- ? Trädvårdsplan. En inventering av samtliga större träd inom området har gjorts. Den visade på ett tjugotal träd som måste få trädvårdsinsatser eller som bör fällas inom snar framtid och ersättas av nya träd. En trädvårdsplan bör därför tas fram och åtgärder utföras.
- ? Rödabergsbrinken har idag en rad problem som främst hänger samman med annan användning av platsen än när den anlades. Bilar parkerar runt om hela platsen vilket leder till att det är svårt att komma fram för större fordon. Planen föreslår därför att bredda körbanan genom att
  - Alt.1 minska bredden på gångbanan
  - Alt. 2 flytta de båda refugerna.
 Båda alternativen har för och nackdelar, se vidare samrådsredogörelsen, bilaga 1. Vilket alternativ som väljs utreds i projekteringen. Där gatan gränsar mot park finns idag bara en enkel rad storgatsten vilken bilarna kör över och förstör parkens gräsmatta. Gränsen föreslås därför förstärkas med ny kantsten. Dessutom behövs en allmän upprustning av park- och gatemark enligt Bevarande – och Upprustningsplanen. Ny belysning i park och gaturum.
- ? Sätertäppan. Liten park som på två sidor gränsar till bostadsgårdar och på sin tredje sida till gatan. Här behövs en allmän upprustning av alla ytor, utbyte och förnygring av växtmaterial, förbättrade sittplatser med mera. Gatan ska samtidigt rustas enligt Bevarande- och Upprustningsplanen. Ny belysning i park och gaturum.
- ? Torbjörn Klockares Gata väster om Torsgatan. Park och gata rustas enligt planen. I parken måste för övrigt en stor lönn fällas och tidigare skuggade ytor och planteringar rustas. Ny belysning i park och gaturum.

Kostnader och genomförande

En total upprustning av Rödabergen i enlighet med Bevarande- och Upprustningsplanen är kostnadsberäknad till totalt 20 mnkr.

I summan ingår redan förbrukade medel för arbetet med planen samt redan utförda akuta åtgärder, tex. upprustning av trappor och murar under år 2002-04, till en kostnad av totalt 2,3 mnkr. Internt genomförandebeslut för upprustning av trappan mot Vanadisplan togs 2004-04-20.

Etapp 1, som kontoret planerar att genomföra under åren 2005 till 2007, enligt nedan, är kostnadsberäknad till 6 mnkr. Medel för etapp 1 finns avsatta i kontorets flerårsprogram.

2005	Trädvårdsplan. Framtagande och genomförande. 0,5 mnkr.
2005-2006	Rödabergsbrinken, park och gata. Upprustning. 3,5 mnkr.
2006-07	Torbjörn Klockares Gata väster om Torsgatan, park och gata. Upprustning 1,25 mnkr. Sätertäppan, park och gata. Upprustning. 0,75 mnkr.

Etapp 2 är kostnadsberäknad till 11,7 mnkr, se vidare bilaga 2.

Kontorets förslag/synpunkter

Kontoret föreslår att Gatu- och Fastighetsnämnden antar Bevarande- och Upprustningsplanen för Rödabergen och godkänner att den ska fungera som ett styrinstrument för alla kommande arbeten i Rödabergen.

Kontoret föreslår vidare att upprustning av etapp 1 ska genomföras år 2005-2007.

Inom en snar framtid bör även övriga delar av Rödabergen rustas, se bilaga 2.

SLUT

Bilaga 1

Tjänsteutlåtande
GFN 2004-12-14

REDOVISNING AV REMISSVAR OCH ÖVRIGA INKOMNA SYNPUNKTER.

Norrmalm Stadsdelsnämnd

Remissen besvaras med stadsdelsförvaltningens (sdf) tjänsteutlåtande. Sdf skriver att planen är ett lovvärt initiativ och att förvaltningen kan få stor användning av den i sitt arbetet med drift och underhåll i området. Förvaltningen tillstyrker förslaget förutom vad gäller val av parkbänkar och papperskorgar, där man hellre ser sådana modeller som redan finns i stadsdelen (Gfk's kommentar; ändras i planen).

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden överlämnar och åberopar Stadsbyggnadskontorets (Sbk) utlåtande. Sbk skriver att Bevarande- och Upprustningsplanen "*ger uttryck för en värdefull kulturhistorisk ambition från stadens sida*". Sbk tillstyrker förslaget men ställer sig tveksamma till framförallt två detaljer

1. reducere av fotgängarytor till förmån för körytor (Gfk's kommentar; det är bara på två ställen, där man minskar gångbanan med c:a 1 meter. Detta är tyvärr nödvändigt för att framför allt utryckningsfordon ska ta sig fram)
2. utbyte av de ursprungliga, röda rännalarna i granit (gfk's kommentar; detta görs bara i ett huvudstråk, som en kompromiss inför tillgänglighetskraven)

Rådet till skydd för Stockholms Skönhet (skönhetsrådet)

Skönhetsrådet ställer sig mycket positivt till Bevarande- och Upprustningsplanen. De ser gärna att kontoret gör detta till en allmänt tillgänglig skrift samt att "*denna form av inventeringsarbete blir normgivande och helst föregår alla större renoveringsarbeten i parker och stadsdelar.*"

Skönhetsrådet skriver vidare att man bör vara mycket restriktiv med fällning av träd.

Rådet ser helst att alt. 1 för Rödabergsbrinken genomförs.

Stadsmuseiförvaltningen

Stadsmuseiförvaltningen tycker att det är positivt att planen tagits fram. Man trycker på vikten av att "*de kulturhistoriska aspekterna bör vara grundläggande vid ställningstagande till eventuella förändringar*". Rödabergsbrinken alt. 1 förordas. Förvaltningen önskar ytterligare möjlighet att lämna synpunkter innan större förändringar genomförs (Gfk's kommentar; detta har förts in i planen, som ett krav inför kommande arbeten).

Boende i Rödabergen

I brev, mail och telefonsamtal har flertalet boende bland annat framfört följande;

- ? Mycket positivt att planen tagits fram och att ni bryr er om vårt område.
- ? Bättre gångpassage vid Rödabergsbrinken, bilar parkerar så man måste gå runt hela brinken (Gfk; en förbättrad gångpassage är föreslagen i förslaget)
- ? Minska inte gångbanans bredd vid Rödabergsbrinken (alt. 1). Flytta hellre refugerna (alt. 2). Åsikten styrks av flera brev samt av 42 namnunderskrifter från boende i Brf. Humleboet.
- ? Många upplever det som om skötsel och underhåll i Rödabergen är eftersatt och välkomnar därför en upprustning.
- ? Önskemål om bevarad mångfald av träd och blommor. Bevara alla blommande buskar.
- ? Önskemål om bättre grusytor för bollspel och boule.
- ? Bättre sittplatser.
- ? Lekredskap vid Hedemoratäppan.
- ? Vattenpost vid Rödabergsbrinken för spolning av skridskois.
- ? Önskemål att Fortums byggnader vid Solvändan försvinner och att platsen återställs som den var tidigare.
- ? Skulpturen på Rödabergsgatan passar inte in.
- ? Belysningen bör förbättras. Dagens belysning är bländande och ful.
- ? Vanvårdade gräsytor vid Solvändan och i Rödabergsgatans mittstråk.

Gfk's kommentar; det mesta som nämnts ovan finns redan behandlat i Bevarande- och Upprustningsplanen. Övriga förslag och önskemål tas upp i kommande projekteringar.

Bilaga 2 Tjänsteutlåtande
GFN 2004-12-14**UPPRUSTNING. RÖDABERGEN. DEL 2.**
(I PRIORITERAD ORDNING)**Högsta prioritet – akuta behov/många har klagat/mycket eftersatt**

Rödbergsgatan Park – trädalléer, gräsytor, förbättrade sittplatser
 Kostnad 1,6 mnkr Gata – beläggning, breddad körbana (i böjen längst upp mot Rödabergsbrinken)
 Belysning – byts delvis
 (bef. kablar och armaturer är rel. nya)

Falugatan och Torbjörn Klockares Gata (norr om Rödbergsgatan och öster om Torsgatan)

Kostnad 2 mnkr Gata – beläggning
 Träd – två popplar måste bytas ut
 Belysning – (kablar och armaturer på Falugatan är relativt nya. Armatur är dock ”fel” och bör därför bytas ut med tiden. Ej nödvändigt nu. De flesta kablar och armaturer på Torbjörn Klockares Gata är av äldre modell.)
 Park - Träd måste ersättas, buskslänt och gräs.

Solvändan Gata – ny beläggning
 5 mnkr Park – gräsytor, sittplatser, planteringar, förbättrade gångvägar.
 Belysning – bef. kablar och armaturer är av äldre Modell och måste bytas ut.

Prioritet 2 – stort behov, eftersatt

Falugatan (söder om Rödbergsgatan)
 Kostnad 1,3 mnkr Gata – beläggning
 Belysning – (bef. kablar och armaturer är relativt nya. Armatur är dock ”fel” och bör därför bytas ut med tiden. Ej nödvändigt nu)

Hedemoratäppan
 Kostnad 1,1 mnkr Park – planteringsytor, gräs och sittplatser
 Gata – beläggning
 Belysning – bef. kablar och armaturer är av äldre modell

Lägsta prioritet – litet behov inom överskådlig tid

”Lilla Solvändan” (södra delen vid Varingagatan)

Relativt ny asfalt på kb och gb.

Park – insatser har gjorts relativt nyligen

Belysning – bef. kablar är rel. nya. Bef. armaturer äldre.

Kadettgatan, Tempeltrappan

Gata – beläggning

Trappa – upprustad 2003

Belysning – bef. kablar och armaturer är av äldre modell

Vikingagatan, Varingagatan

Gata – ny beläggning

Belysning – bef. kablar och armaturer är både nya och av äldre modell

Varingatäppan

Park - rel. nyligen upprustad

Kostnad 0,7 mnkr har avsatts för små insatser där det behövs i dessa områden.